

Zitierhinweis

Stellner, František / Stellnerová, Šárka: Rezension über: Ivo T. Budil, Dějiny Skandinávie, Prag: Triton, 2017, in: Český časopis historický, 2017, 3, S. 839-841, DOI: 10.15463/rec.864841466

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

vzdáleny a nemají si vzájemně příliš co nabídnout.

Daniel Rejman

Ivo T. BUDIL

Dějiny Skandinávie

Praha, Stanislav Juhaňák – Triton 2017, 498 s. + 16 s. nečíslovaných obrazových příloh, ISBN 978-80-7553-228-2.

Autor knihy Ivo T. Budil vystudoval přírodovědu a v doktorském studiu přešel na obor teorie a dějiny kultury. Habilitoval se jako sociolog a profesorem byl jmenován v oboru antropologie. Ve svých monografiích se věnoval kulturní a sociální antropologii Indoevropanů, západní identitě v kontextu orientální renesance, rasové teorii, globalizaci, antropologickému myšlení, západní civilizaci a rasismu. Dlouhá léta působil na Západočeské univerzitě v Plzni, v posledních letech přednáší na soukromé Metropolitní univerzitě Praha. Ačkoliv historii nevystudoval, vedl na Západočeské univerzitě v Plzni nejdříve Katedru antropologických a historických věd, poté Katedru historických věd. V roce 2006 napsal svou první knihu o dějinách – populárně-vědecké dílo „Válka Zuluů. Britsko-zulská válka v roce 1879“. Skandinávským dějinám se nikdy nevěnoval, ani nepublikoval žádnou přípravnou studii, která by se týkala dílčího problému skandinávských dějin. Autor svou motivaci k sepsání knihy o skandinávských dějinách v úvodu nevysvětluje, ani v něm nehodnotí dosavadní historiografii, použité prameny, zdroje a nepopisuje použité metody. Podle textu na záložce se má čtenář seznámit „s nejdůležitějšími historickými událostmi a osobnostmi, které sehrály klíčovou

úlohu při formování severské společnosti a kultury, a získá také základní informace o politickém, sociálním, kulturním a ekonomickém vývoji severní Evropy“.

V předmětné publikaci dostává český čtenář do rukou podrobný popis skandinávských dějin od pravěku až po současnost. Jedná se převážně o přehled politických dějin, kdy autor chronologicky popisuje klíčové politické události v jednotlivých regionech. Kulturní, sociální či hospodářské dějiny nejsou analyzovány ve zvláštních kapitolách, občas jsou zařazeny do politicko-historického popisu. Nicméně od odborníka na dějiny kultury bychom očekávali, že právě této tematice věnuje větší prostor. Například z finských dějin kupodivu není zmíněna „válka palic“, která našla obrovský ohlas v lidové tvorbě. Například současný skladatel Jorma Panula napsal operu „Jaako Ilkka“, která díky spojení hudby, vizuálních vjemů a folklóru představuje nový operní žánr. V Budilově knize ale o finském národním hrdinovi Ilkkovi nenajdeme ani slovo.

U souborných dějin nelze očekávat absolutní vyváženost jednotlivých historických etap, nicméně v této téměř pětisetstránkové knize je období po roce 1945 věnováno pouze 17 stran, oproti tomu druhé světové válce (především finsko-sovětské válce) dvojnásobně velký prostor. Na středověk připadlo 145, na novověk (do roku 1800) 129 a na 19. století toliko 36 stran.

Z hlediska heuristiky bychom mohli konstatovat, že Budilova kniha neodpovídá současným nárokům na analytický historický text. V seznamu zdrojů najdeme sice prameny i odbornou a populárně-vědní literaturu v anglickém, českém a francouzském jazyce, ale nevydané prameny nebyly zpracovány a z vydaných pamětí či korespondence hlavních aktérů skandinávských

dějin nebylo v podstatě vůbec citováno. Základní otázkou ovšem je, zda lze psát o skandinávských dějinách bez znalosti alespoň jednoho ze skandinávských jazyků. Anglický a (o něco méně) francouzský jazyk samozřejmě představují v současné vědecké komunikaci klíčové „nástroje“, nicméně spousta pramenů, syntéz a studií existuje výlučně ve skandinávských jazycích. Kromě toho je mnoho studií k dánským dějinám napsáno německy, k finským zase v ruském jazyce. V seznamu nejsou kupodivu uvedeny ani všechny kvalitní publikace, přeložené do českého jazyka, jako například dvě studie Petera Englund *Nepřemožitelný: historie první severní války a Stříbrná maska: pohled na život královny Kristiny*, dále studie B. Karlssona *Komenský a jeho dílo ve Švédsku 1630–2000* nebo kniha J. Kaliny *Ingmar Bergman a jeho filmy*. Z děl českých autorů nenajdeme v seznamu zdrojů třeba ani diplomovou práci M. Lišky *Švédská zahraniční politika v prvních letech vlády Karla XI.* či biografii P. B. Elbla *Maršál Bernadotte: z bitevního pole až na královský trůn*.

V textu se odkazuje harvardským stylem, přičemž autor udává i přesné stránky u nepřímých citací. Tento styl se však pro texty z oboru historie příliš nehodí, neboť historici odkazují na prameny a další zdroje v daleko větší míře než třeba přírodovědci, sociologové či ekonomové. Navíc závorky v textu zbytečně ruší tok textu. Také by se přísně vzato vůbec neměly přebírat názory či fakta jednoho historika z knihy jiného historika (například Leopolda von Rankeho z díla N. R. Baina), což Budil činí velmi často. Profesionální historici dávají přednost práci přímo s konkrétními studiemi, nikoliv jejich citacemi v jiných studiích jiného autora. V textu převažují nepřímé citace, u přímých je text přeložen do češtiny,

ačkoliv zde zůstalo i několik přímých citací ve francouzštině.

Nezasvěcený čtenář najde v knize mnoho nových a zajímavých informací, ačkoliv se místy bude ztrácet v množství faktů a složitých příbuzenských vztahů. Přesto si může udělat relativně ucelenou představu především o středověké a novověké etapě skandinávských dějin. Faktograficky velmi hutný text se bohužel nevyvaroval chyb a omylů. Například šlesvický biskup a brémský (proti)arcibiskup Valdemar nebyl králem zajat roku 1192, ale až o rok později; s legendou o dánské vlajce není spojen „biskup Andrei“, ale arcibiskup Anders Sunesen; v roce 1225 neproběhla bitva u „Möln“, nýbrž u Möllnu; v roce 1594 nebyl vévoda Karel ustaven regentem, ale správcem země; v roce 1599 nezasedalo v Jönköpingu „shromáždění notáblů“, ale říšský sněm (proč označovat švédské instituce názvy z francouzských dějin?); během tzv. krvavé lázně v Åbo (tento známý termín však autor nepoužil) neskončil na popravišti „Johan Fleming a jeho syn Klas Fleming“, jelikož baron Clas Fleming byl již dva roky mrtev, jednalo se tedy o jeho syny Johana a Olofa. „Pobaltské Prusko“ (Pruské vévodství) nezískal braniborský kurfiřt roku „1625“, bylo založeno v roce 1525 jako světské panství a roku 1618 spojeno s Braniborskem. Holštýnsko-gottorpský vévoda Karel IV. nebyl bratrem babičky Karla XII., jelikož zmíněná babička (Hedvika Eleonora Holštýnsko-Gottorpská) byla tetou Karla IV. Pretendent na polský trůn, „Jakub Sobieski“ nežil v sibiřském exilu, ale dva roky ho drželi v Sasku! Kateřina I. nebyla rozená „Šavronská“, ale byla z rodiny Skawronski. Z pravopisných opomenutí trpí text nejednotným používáním pravidel psaní velkých a malých písmen, například píše

„Polsko-litevská unie“, ačkoliv se nejednalo o oficiální název daného soustátí. Titul členů dynastie v Rusku zněl velkokníže, nikoliv „velkovévoda“. Podobně se běžně používá titul falckrabě a nepřekládá se jako „falcký hrabě“. Terminologicky autor používá občas neobvyklá spojení, například Skandinávii počátku 18. století označil za „periférii moderního hospodářského systému“. Z drobných nepřesností uvedme, že nazývat konflikt 1563–1570 „sedmiletou válkou“ (terminus technicus pro válku z let 1756–1763) je zavádějící, lepší by bylo častěji označení válka tří korun nebo severní sedmiletá válka. Proč nazývat klevské vévodství francouzsky? Většinu hrabat a baronů uvedl autor s titulem, nečinil tak ovšem důsledně, například Gyllenstierna, Oxienstierna, Wrangel či Croy jsou uvedeni bez titulů.

Kniha vyšla v rámci koedičního projektu nakladatelství Stanislav Juhaňák – TRITON a Metropolitan University Prague Press na kvalitním papíře, v pevné obálce a s barevnou fotografickou přílohou. Řazení příloh je chronologické, až na obraz Oskara II. s rodinou, který je zařazen mezi vyobrazení Gustava I. a Erika XIV. Bohužel v celém textu je jen jedna mapa.

Budiliv text je obtížné nazvat odbornou monografií, neboť nemá náležitý úvod, zdroje ani závěr. Možná bylo lepší, kdyby autor rezignoval na poznámkový aparát, a předložil spíše popularizující text. Jinými slovy, kniha není odborným textem, ani čtivou popularizací.

František Stellner – Šárka Stellnerová

Středověk

Jarmila BEDNAŘÍKOVÁ

Stěhování národů a sever Evropy. Vikingové na mořích i na pevnině

Praha, Vyšehrad 2017, 280 s.,

ISBN 978-80-7429-744-1.

Takzvané stěhování národů představuje jeden z významných fenoménů dějin lidské společnosti. Všeobecné znalosti širší veřejnosti o něm se však obvykle pohybují na hladině zjevného a jen málokdy pronikají do hlubších vod širší koncepce procesů a historických souvislostí. Období stěhování národů nicméně nabývá během posledních let na důležitosti v zorném poli odborníků z různých vědních oborů a to s ohledem na současné migrační procesy. Platí to i o anotované knize. Autorka se tématem zabývá dlouhodobě, kniha navazuje na její dřívější publikace. Stejně jako v nich i „Stěhování národů a sever Evropy“ pojednává o tématu v komplexní podobě. Úvodní pasáže seznamují s dosavadním stavem bádání. Za jednu z předností knihy lze považovat pečlivou kritiku pramenů a otevřené přiznání případných metodických problémů, stejně jako představení rozdílných pohledů odborné obce na sporné otázky. Bednaříková otevřeně přiznává, že publikace slouží mj. laické veřejnosti. Napomáhají tomu bohaté obrazové přílohy, mapky a rejstříky osobních jmen, kmenů i zeměpisných pojmů. Za samozřejmost lze považovat seznam použitých pramenů a literatury. S ohledem na cílovou skupinu čtenářů používá kniha srozumitelný jazyk, popis historických událostí místy nabývá až dramatické podoby. Čtenáři, který není s tématem z dřívějška obeznámen, napomáhá přehledná struktura textu: První kapitola